

DYMLINGEN

Nr 4-5 2015 Årg 27

Hembygdens år, sid 6
Sörmlandsbygden 2016, 20
Vad gäller vid inbrott?, 8

Hembygdsrörelsen förtjänar uppmärksamhet

Det har väl inte undgått någon att Sveriges hembygdsförbund firar 100 år 2016. Med anledning av detta har förbundet annonserat 2016 som Hembygdens år. I och med firandet hoppas förbundet att hembygdsrörelsen skall uppmärksammas ännu mer i media. Och då inte minst i radio och television. Säkert blir det så, och då finns här ett gyllene tillfälle för alla föreningar att "hänga på" för att skapa ytterligare uppmärksamhet på regional och lokal nivå åt vår verksamhet. Samtidigt är det ju de enskilda hembygdsföreningarna som är hembygdsrörelsen, dvs. utan ett engagemang och lite extra satsning bland de enskilda föreningarna blir det inte mycket av hembygdens år.

Dags att visa upp oss

Därför skall vi alla försöka att ta tillfället i akt när mediauppmärksamheten är på topp för att locka fler att engagera sig i hembygdsrörelsen och våra föreningar. Vi kan till exempel visa upp oss på nya platser och i nya sammanhang. Ställ upp ett bord utanför affären och vid idrottsarrangemanget där ni gör reklam för hembygdsföreningen. Passa då också gärna på att visa på några kommunala utredningar och planer som ni varit med att påverka så att vår delaktighet i samhällsutvecklingen blir tydlig. Lyft också

fram att det är hembygdsföreningen som svarar för midsommarfirandet och andra evenemang. Min erfarenhet är att de som besöker våra arrangemang inte alltid vet om att det är frivilliga krafter ur den lokala hembygdsföreningen som ordnat med firandet, utan tror att det är "kommunen" som ordnat med detta.

Säkert kan ni komma på flera goda idéer och ännu fler kan ni hitta på Sveriges hembygdsförbunds hemsida, gå in på www.hembygd.se/idebank.

Sörmlandsbygden - tidningen

Många av er kanske redan prenumererar på tidningen Sörmlandsbygden, om ni inte gör det så måhända att ni gör det snart. Vad menar jag med det? Jo, jag blev kontaktad av Bertil Pettersson, vd på Sveagruppen som ger ut bland annat tidningen Sörmlandsbygden, och han hade ett intressant förslag för hembygdsrörelsen som även kan beröra oss som enskilda. Hembygdsrörelsen i Södermanland kan få möjlighet att informera om vår verksamhet i tidningen, dessutom kan ni som hembygdsförening få utrymme att i den digitala bilagan presentera er förening, er verksamhet och även kunna få med artiklar om bygden, t.ex. artiklar hämtade från era årstidskrifter. Detta utan att det kostar i pengar men väl i lite arbete. Är föreningen positiv till engagemanget så kan enskild medlem nog räkna med att få rabatt på årsprenumerationen av tidningen Sörmlandsbygden. Mycket mer om detta kommer upp på höstmötet när Bertil Pettersson besöker oss.

Hoppas vi ses vid höstmötet i Åsa Folkhögskola.

PEHR BENGTSSON

Innehåll

Utdrag ur "Hembygdstanken"	
"Välkommen till Sörmland"	5
Hembygdens år	6
Hembygdsförsäkringen	8
Ett Julkalas vid sekelskiftet	9
Ett sörmländsk levnadsöde för hundra år sedan	10
Vem bryr sig?	12
Höghässning på gården Furukulla	13
Facebook	14
Eldsälarnas och arbetsmyrornas utmärkelse	15
Årsskrifter	16-17
Fördelar med det nya STIM-avtalet	18
Hembygdsforskning och registrering i Bygdeband	18
Vad berättar Karins garderob?	20

DYMLINGEN NR 4-5 2015

Årgång 27 Södermanlands hembygdsförbund

Redaktörer: Jennie Fornedal
Ansvarig utgivare: Pehr Bengtsson

Manusstopp till nr 1/2016 är 15 februari.

Bilden på framsidan från Svampskogen är tagen av Jennie Fornedal.

Distribueras till prenumeranter och till styrelseledamöter i hembygdsföreningarna i Södermanlands län samt till anslutna föreningar i grannlän skickas.

Upplaga 1 600 ex.
Linderoths Tryckeri, Vingåker,
Oktober 2015
ISSN 0349-86662

Södermanlands

hembygdsförbunds kansli:

Jennie Fornedal, hembygdskonsulent

Adress: Ö Trädgårdsgatan 2
611 34 Nyköping

Tel 0155-28 43 00
073-140 33 75

E-post: kansli@hembygd.d.se
Bankgiro 619-1928

Hemsida: www.hembygd.se/sodermanland

Landsbygdsutveckling 2014-2020

Nu går det att börja söka pengar för investeringar i hembygderna

Det övergripande målet för Landsbygdsprogrammen är denna gång inte medborgarnas upplevda behov utan styrs av uppsatta mål. Dessa mål är främst att skapa arbeten och förutsättningar för ett gott liv på landet. De pengar som betalas ut är i första hand för investeringar som skall finnas kvar i minst fem år.

”80 miljoner till svenska hembygdsgårdar” har vi hört om länge nu. Nu kan man äntligen börja söka. Dessa pengar utgör en del av Landsbygdsutvecklingsprogrammet.

Texten nedan är saxad från Jordbruksverkets hemsida gällande bidrag till hembygdsgårdarna.

”Du kan få stöd om du investerar för att ta tillvara och vårda kulturhistoriskt värdefulla byggnader i form av hembygdsgårdar. Det kan till exempel vara hembygdsgårdar med trädgårds- och gårdsmiljöer som kan utvecklas till mötesplatser och turistmål. På det sättet kan de bidra till social sammanhållning, företagande och en levande landsbygd.

Med hembygdsgård menas en eller flera byggnader som är öppna för allmänheten och som har ett historiskt värde och en social funktion för samhället.”

”För att utveckla hembygdsgården som ett turistmål kan du även behöva investera i annat än själva byggnaderna. Det kan till exempel vara investeringar som förbättrar tillgänglighet och information för allmänhet och besökare. Med det menar vi att tillgängliggöra information för syn- eller hörselskadade, på olika språk eller exempelvis för barn på ett enklare sätt.”

Tänk på det här

”Du kan bara få stödet om du genomför investeringen på landsbygden samt i tätorter med högst 3 000 invånare. Det finns undantag.

För det här stödet finns det krav på att en annan offentlig aktör i vissa fall går in med pengar för att finansiera projektet.

Det kan exempelvis vara kommunen, landstinget, regionen, länsstyrelsen med flera. Hör med din länsstyrelse om vad som gäller i ditt fall.

Du kan inte få stöd för sådant som myndigheter, staten, landsting, regioner och kommuner, ska ansvara för enligt lag. Du kan inte få stöd för sådant som enligt lag skulle ha varit genomförda vid tidpunkten för ansökan om stöd. Vid handläggningen ska myndigheten kontrollera om den som söker stöd är kreditvärdig och kommer därför att göra en kreditupplysning.

Så här mycket kan du få i stöd

Du kan få upp till 90 procent av dina utgifter i stöd, förutsatt att utgifterna ger rätt till stöd. Utgifterna måste vara 50 000 kronor eller mer för att du ska kunna få stöd.”

Medfinansiering

Länsstyrelsen i Sörmland har hittills bara skrivit att den offentliga medfinansieringen skall vara 0 - 50%. Den totala offentliga medfinansieringen skall uppgå till en viss procent, så i teorin skulle någon kunna få en ansökan beviljad utan medfinansiering om andra har mer medfinansiering än de behöver, men i praktiken kommer det vara verkligt svårt. Därför är det viktigt att stöta på kommunerna ganska omgående för de projekt som skulle kunna genomföras.

Läs mer här;

www.jordbruksverket.se välj sedan ”Stöd” och ”Företags- och projektstöd” slutligen ”Investeringar”. I listan finns nu ”Kulturhistoriskt värdefulla byggnader”.

I denna lista finns fler rubriker av intresse så som ”Rekreation och turism” och ”Natur- och kulturmiljöer”. Även ”Småskalig infrastruktur” kan säkert passa några.

Lokalt Ledd Utveckling (Leader-modellen) kommer dock igång först kring årsskiftet. De två nystartade föreningarna som är verksamma i vårt område är Leader Sörmland och Leader Sörmlandskusten.

Foto Göran Dahlberg i samband med Hus med Historia då Tystberga hbf renoverade vattentornet som syns i bakgrunden.

Utdrag ur "Hembygdstanken"

Prins Wilhelm, hertig av Södermanland, 17 juni 1934, Sörmlandsbygden 1934

2016 firar Sveriges Hembygdsförbund 100 år och det firas som ett Hembygdens år och av den anledningen har jag skrivit en text i Sörmlandsbygden 2016 om den sörmländska hembygdsrörelsens framväxt och utveckling. Texten här läste jag då jag letade i Sörmlandsbygden efter förbundets tidiga historia. Den fick inte plats i boken, men den ställer många av föreställningarna om vår historia i skamvrån.

Hela texten finns att läsa i Sörmlandsbygden 1934, där även bilden här av prinsen på Stenhammar av E. Kling finns med.

JENNIE FORNEDAL

Ursprungligen var hembygdstanken ett konservativt begrepp så till vida, att den huvudsakligen vill konservera, dvs bevara en landsändas särdrag och kulturminnesmärken mot en ny tids nivellering. Härvidlag har den förvisso även uträttat mycket gott. Men småningom har rörelsen fått en vidsträckt innebörd, den har så att säga moderniserats och anpassats efter de framflyttande idéernas krav.

Från att ha varit ett musealt begrepp, tillgängligt endast för de få utvalda, har den vuxit till en enande tanke som blivit var mans egendom. Den har trätt i kontakt med det levande livet, den har ställt sin rika erfarenhet, sin gedigna kunskap och sina värdefulla samlingar i det allmännas tjänst. Den har stigit ut ur hembygdsgrändarnas pynade paradrum och svept som en frisk fläkt över hela landet. Redan tidigt insåg den att hembygden inte bara bestod av döda föremål, hur värdefulla dessa i och för sig kunde vara, utan att det krävdes andra anknytningspunkter med det nuvarande för att blåsa en levande ande i begreppet. Ty hembygden är i lika hög grad nutid som forntid och framtid. Den manifesterar sig inte bara genom röda stugor, vita herrgårdar, vajande sädesfält och brokiga blomsterängar utan också genom industriella anläggningar och moderna vägbyggen.

Allt detta tillsammans taget jämt varje livsytring, varje utslag

av mänsklig företagsamhet, varje produktivt arbete blir för oss i vidsträckt mening hembygd. Dess utveckling bör ligga oss lika nära om hjärtat som dess förflutna, och dess nuvarande ansikte får aldrig helt skymmas av det, som varit. Vi leva i nuet och bygga för våra efterkommande. Så mycket bättre om där finns en god och gedigen grund att mura på.

Här är alla artiklar och författare i Sörmlandsbygden 2016

- "Och sången härligt klingar med många stämmors ljud..." - Anne-Marie Karlsson, ordförande i Kulturföreningen Fogelstad
- Herrgårdsträdgårdar och deras mästare - Inger Olausson, hortonom och agronomie dr, forskare vid Kungl. Vitterhetsakademien och Linköpings universitet
- Rapport från en sörmländsk by - Mario Matteoni, frilansjournalist och författare
- Sörmlandsbryggerier - Staffan Nilsson, fil.dr, byggnadsantikvarie
- Nils Oscar - från ax till strupe - Sara Santo, Nils Oscar Bryggeri & Bränneri
- Ur Karin Wohllins garderob - Anna Hedtjärn Wester, antikvarie på Sörmlands museum
- Gamla teatern i Eskilstuna - Peter Gripewall, teater- och konstvetare (fil.mag)
- Med hemmet på fickan. Om hemlöshet i Eskilstuna från 1870 till 2015 - Elin Eriksson, antikvarie på Eskilstuna stadsmuseum
- Valle Jansson - fartygstelegrafist under första Balkankriget - Stefan Östergren, fil. lic. i historia, f.d. chef för Antikvarisk-topografiska arkivet vid Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer
- Friherrinnan hade inga bananer - Ingegerd Wachtmeister, antikvarie på Sörmlands museum
- Kumlagårdarnas gästgiveri- och skjutsverksamheter i Turinge socken - Stefan Nordin, väghistoriker
- Himmelsrike och sjömansliv - runfynden i Vrena kyrka - Magnus Källström, docent och forskare vid Riksantikvarieämbetet
- Nyckel till Rosanderska gravkoret i Torsåker - Sven Kullman, leg läk, genealog
- Konstnärssomrarna på Tyresö 1894-1918 - Anna Meister, arkivarie och bibliotekarie på Prins Eugens Waldemarsudde
- "Ty hembygden är i lika hög grad nutid som forntid och framtid" - Jennie Fornedal, hembygdskonsulent på Södermanlands hembygdsförbund

Temaresor hälsar "Välkommen till Sörmland"

Eller Dymlingen nr 3 blev inte en vanlig tidning

Visst är det befriande när man efter flera års arbetande når fram till ett delmål. I år nådde vi äntligen fram till ett som vi hoppas resulterar i fler beök hos hembygdsföreningarna, Temaresor inför sommaren 2016, planerade, packade och genomförda av hembygdsföreningar i länet.

Att du inte fick Dymlingen nr 3 beror på att det var ett specialnummer som skickades till drygt 200 hembygdsföreningar i Sörmland, Östergötland och Stockholm, PRO- och SPF-föreningar i Sörmland, bussbolag och media. Tidningen ligger på vår hemsida för den som är nyfiken.

Tillsammans packar vi för nya resmål

Vägen till en trycksak, Dymlingen nr 3 2015, har varit lång och krokig. Ni har läst om den här i Dymlingen under flera år nu. Alla de möten vi skrev om i det förra numret av Dymlingen ledde bland annat fram till att en studiecirkel startade i den södra delen av länet. Den studiecirkeln resulterade i inte mindre än fyra resor. Ett resultat som borde tysta alla dem som suckar över att studiecirkel är onödigt att starta.

På bilden ovan ser ni Eva Sandström och Bernth Johansson i samtal i hembygdsstugan i Tystberga. Just Stigtomta och Bälunge är inte någon del av en resa i år, men som ni ser finns det idéer och tankar om

hur man kan tänka inför nästa tillfälle.

Till höger ser ni Eva Andersson och Bengt Sjögren presentera idéer om upplägg. Att släppa tanken på vad man vill visa till förmån för vad man själv skulle vilja se och uppleva är en bra start när man ska planera en resa.

Inför 2016 ser nu hembygdsförbundets styrelse över hur arbetet skulle kunna fortsätta med att utveckla besöksmål i hembygdsföreningarnas regi.

JF

Informationsträffar

Leader Sörmland

22 oktober	Strängnäs - Arsenalen
28 oktober	Nykvarn - Kulturmuseum Sländan
5 november	Skogstorp - Orrlidens IP
11 november	Björnlunda - Wattransborg
12 november	Kungsör - Torpa bygdegård
18 november	Vingåker - Åbrogården
25 november	Skebokvarn - Skebokvarnsgårde
3 december	Valla - Medborgarhuset

Samtliga börjar klockan 18.00

Hembygdens år

-det ska vi fira!

Sveriges Hembygdsförbund har utlyst år 2016 som Hembygdens år. Anledningen är att hembygdsrörelsen då kan fira 100 verksamhetsår. Firandet kommer att kulminera med Hembygdens helg 27 - 28 augusti på Skansen och Hembygdsgala på Nordiska museet lördagen den 27 samma helg.

Föreningar och regionala förbund kan få visa upp någon specialitet på Skansen (anmälan senast 30 nov). Vårt förbund skulle kunna bidra med en ny upplaga av sörmländska "paschaser", sånger och historier som "Nergårds-Lasse" för 100 år sedan framförde vid Göddestenen. Finns även möjlighet att delta i galan där bl a Årets hembygdsförening kommer att utses. Läs mera om firandet på hemsidan www.hembygd.se/hembygdensar. Där finns också tips på aktiviteter som ger goda möjligheter att haka på den uppmärksamhet som kommer att skapas kring jubileet.

Södermanlands hembygdsförbund (jo, vi stavar hembygdsförbund med gement h medan Riksförbundet använder versalt) avser satsa

extra på Gammaldags Malmköpings Marknad (GMM) sista lördagen i maj nästa år. En arbetsgrupp arbetar med förslag till aktiviteter och åtgärder för att skapa uppmärksamhet kring hembygdsföreningarna såväl lokalt som regionalt. Ytteligare anledning till satsning är att vårt förbund samtidigt kan fira 85 verksamhetsår. Här följer några förslag som arbetsgruppen arbetar vidare med:

Teknikutveckling i hemmet

100 års utvecklingen av tekniken är tänkt att illustreras vid GMM. I stadshusets hörsal är tanken att presentera fyra hemmavårar representerande varsin 25-årsperiod. Ett inriktning är att göra utställningen transportabel för visningar i andra sammanhang.

I skolan: Dåtid - Nutid - Framtid

Av gamla prylar och foton kan skolelever inspireras att avbilda samma sak eller vy i nutid för att sedan visa hur de tänker sig detta i framtiden. Som exempel farfars första bil, pappas nuvarande och den egna kommande. Eller mormors, mammans och den egna brudklänningen som ett par enkla exempel.

Släpp loss fantasin! Föreningarna föreslås ta direktkontakt med lärare, för samarbete, tips och genomförande. Bästa resultaten kan redovisas digitalt via föreningen till vårt kansli.

Fototävling "Händer i hembygdsföreningen"

Denna tävling har redan utlysts. Det gäller att fotografera händer i verksamhet med koppling till hembygdsrörelsen. Max 3 foton om minst 1 Mb vardera per deltagare skickas in digitalt till vårt kansli senast 15 maj 2016.

forts nästa sida

Till vänster en krans som skänkts av Harriet Karlsson till Ärla-Stenkvista hbf finns spår efter tre kvinnoliv samlade, Harriets mor, mormor och mormormor med saker från deras liv. Bl a finns där symaskinsolja, diskvagg, papiljotter, strumpeband, deciltermått m m. Här finns några tidiga tidsperioder samlade visande en del av teknikutvecklingen. Foto Gustafsson.

Till höger ett exempel på händer i hembygden. En fototävling som kan väcka nyfikenhet och stimulerar fantasin.

Gratislotter, program och historik

Som några gånger tidigare vid GMM kan lotter delas ut på marknadsgatan och dragningslista visas i vårt tält på Sörmlandstorget för att locka besökare dit. Samma idé kan föreningarna använda. Där många passerar delar man ut lotter eller nummerade lappar med förklaring att dragningslista kan finnas vid hembygdsgården eller på hemsidan. Lappen kan också utformas med årsprogrammet och i bästa fall utökas med enkel föreningshistorik, allt för att sprida kännedom om föreningen och locka till besök. Vinster kan exempelvis vara överblivna årsskrifter.

Slutord

För att genomföra framlagda förslag måste ekonomiska bidrag sökas för bästa resultat. Tips om bidragsgivare mottages tacksamt.

Arbetsgruppen fortsätter planeringen och tar gärna emot tips och idéer som kan bidra till lustfyllt och engagerande jubileumsår. Målet är att visa resultat och prov från genomförda aktiviteter och projekt på GMM sista lördagen i maj 2016.

DÅ SES VI DÄR!
GÖRAN DAHLBERG
JUBILEUMSGRUPPEN

MINNES BANKEN

«Det var i vår ungdoms
gladaste dar...»

Lättsamt och livfullt
skildrade historiska händelser
och företeelser, sedda från
sörmländsk horisont.

Leif Jacobsson

En ny bok!
Ännu en tidsresa i
ord och bild med
Leif Jacobsson

149:- (exkl. porto)

För beställningar och övriga frågor
kontakta Leif Jacobsson på telefon
0706 718946 alt. 0157-20822 eller
per e-post:

leif.jacobsson@telia.com

Tidigare böcker, se hemsidan:
www.leifjacobsson.se

*Vi önskar bättre väder till
Gammaldags Malmköpings
Marknad 2016, men
humöret är alltid på topp.
Bilderna från beredskaps-*

*ären och materialet från Mälsåker och Näshulta
väckte nyfikenhet och intresse vid årets marknad,
trots den höga luftfuktigheten.*

*På den övre bilden ser vi Tommy Lundström och
Mimmi Johansson och på den nedre höjer Anders
Johansson och Bernt Jonsson kaffekoppen.*

Mötesplatser i hembygden

Läs mer om insamlingsprojektet med
Nordiska museet på

www.hembygd.se/hembygdensar

Skriv till Dymlingen!

En fördjupande text
med läsglädje för andra
hembygdsvänner får
gärna vara kring 6000
tecken för att, tillsam-
mans med bilder, fylla
ett uppslag. En helsida
bör inte överstiga 4000
tecken och när ni skri-
ver om något ni gjort
för en notis kan 1000-
1500 tecken vara lagom.

Glöm inte bilderna!
De säger (nästan)
alltid mer än era tusen
tecken.

Hembygden i staden

25 november kl 13-17

Salen Gustav Wasa, kommunhuset i Strängnäs

Medverkande är bland annat

Anita Lundin, Brännkyrka hembygdsgörelse

Anna Götzlinger, Eskilstuna stadsmuseum

För mer information se

www.hembygd.se/sodermanland

Bra att veta om inbrottsförsäkringen

Foto från hemlig plats,
Jennie Fornedal

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN
 Östra Långgatan 30a
 432 41 VARBERG
 Tel. 0200-22 00 55
hembygdsforsakringen@hembygd.se
www.hembygd.se

Uppdrag: Försäkringsansvarig

Kenth Sandberg är Södermanlands hembygdsförbunds alldeles nyvalde Försäkringsansvarige.

Vid frågan om vad det var som fick honom att åta sig uppdraget säger han att försäkringsfrågor är egentligen inte så svåra att sätta sig in i, men man måste göra det för att veta att man har rätt försäkring.

Det är en viktig fråga att ta tag i, menar Kenth. Det måste finnas någon som är villig att sätta sig in i det och kan påminna och stötta andra så att de ser över sina försäkringar.

Det var i samband med årets ordförandekonferens som Kenth uppmärksammades på att Lars Johansson var på väg att lämna uppdraget. Efter informationen från Hembygdsförsäkringen och samtal med Lars be-

stämde sig Kenth tillslut för att åta sig uppdraget.

I mitten av oktober åker han på sin första Försäkringskonferens, till Växjö, och planerar sedan att prioritera arbetet med de föreningar som ännu inte förnyat sitt avtal, och därmed i praktiken är oförsäkrade idag.

Sedan är det ju frågan om lösöret. Det är samlingarnas värde som gör att det förebyggande arbetet i hembygdsrörelsen är extra viktigt, det som förstörs är unikt och går i regel inte att ersätta med köpta grejor.

Kenth själv följde upp sitt nyvunnna intresse med att genast investera i brandvarnare och första förbandslåda till hembygds museet.

Använd medlemskap och rabatter, så kostar det inte så mycket, tipsar han.

För att inbrottsförsäkringen skall gälla krävs att tjuven brutit sig in med våld i lokalen. Det innebär att egendom som står löst på tomt och inte är inlåst i en byggnad, exempelvis utemöbler, båtar och robotgräsklippare, inte omfattas av inbrottsförsäkringen. För båtar och robotgräsklippare kan man teckna tilläggförsäkringar så att de har ett utökat skydd mot stöld även när de inte är inlåsta i en byggnad.

Försäkringen gäller alltså i princip inte heller om någon gått in i byggnaden med nyckel. Det finns dock två scenarier då inbrottsförsäkringen trots allt gäller då. Dels om tjuven först gjort inbrott någon annanstans och där kommit åt nyckeln till byggnaden, dels om tjuven genom hot tilltvingat sig nyckeln.

Det viktigaste är att ha ett gott mekaniskt skydd som försvårar för tjuven att ta sig in. Dörrblad, karm, beslag och lås skall uppfylla säkerhetskraven i skyddsklass 1 för att inbrottsförsäkringen ska ge full ersättning. Som komplement till det mekaniska skyddet rekommenderas inbrottslarm, men det är inget krav i försäkringsvillkoren.

Är ni tveksamma på om era lås är godkända så konsultera en lokal lås-smed som säkert kan föreslå vilka godkända lås som passar just i er lokal. Uppfyller inte byggnaden säkerhetskraven kan föreningen få reducerad ersättning vid ett inbrott.

Kenth Sandberg, 073 645 96 10
eller matte_kstad@bredband.net

Ett Julkalas vid sekelskiftet

*Endast tomten är vaken...
Julkalas på Gamla hemmet,
någon gång på 1920-talet.
Gamla hemmet är ålderdoms-
hemmet vid Töresunds kyrka,
Stallarholmen. Kanske är det
syster Hanna Hansson som
står i förkläde till höger i bild.
Hon började arbeta på hemmet
1925. På julkalasen brukade
också fattigvårdsstyrelsen,
prästen, frikyrkopastorer och
anhöriga till de gamla vara
med. Även tomten tycks vara
inbjuden.*

*Fotograf okänd. Bildtext Lin-
da Eklund, Sörmlandsbygden
2015. Bilden tillhör Stallar-
holmens hembygdsförening.*

Roland Johansson har under flera år nu försett oss med berättelser och anekdoter på tema Jul genom tid och rum. Det är visserligen ett tag kvar till jul, men vi tycker ändå att det är plats för lite jultraditioner här. Den här är lånad av Sörmlands spelamansförbunds medlemsblad Sörmlandslåten från 1969.

Tiden mellan annadag jul och tretondagen är sedan gammalt en festfylld tid; ungdom ordande danstillställningar och de äldre samlades till mer stillsamma nöjen. De små barnen följde med sina föräldrar, och Carl Gustav Axelsson (spelman i Flodafors) har berättat för mig (Arne Blomberg, redaktör för Sörmlandslåten.) hur han som barn var med på många bondkalas i Flodatrakten.

Hur ett sådant kunde gå till berättade han ungefär sålunda:

Man kom på kvällen till stugan. Gubbarna samlades för sig och gummorna för sig. Man pratade om hur skörden utfallit, hur julhelgen varit osv.

Tretår med kaffeknorr

Kalaset inleddes med kaffe och dopp och vid påtåren fick gubbarna en "kaffeknorr", som bestod av brännvin eller, vid finare tillfällen, konjak. Kaffeknorren hölls vanligtvis i kaffet. Efter tretår på samma vis kom så kaffesupen. Varje "rätt" skulle avslutas med en "sup". Vid juletid var det vanligen glögg som utgjorde kaffesupen. "Se'n", sa Axelsson, "började det på å höras att det var folk i stugan, för då börja di på å bli lite upptinade..."

Så vidtog kortspel. De yngre ville spela 21, men de äldre föredrog priff. Till kortspelet serverades cigarrer och varm toddy. Toddyn gjordes mycket söt: upp till halva glaset fylldes med sockerbitar, hett vatten slogs på och konjak tillsattes så att glaset blev fullt.

Nu kom gummorna med en tesked och smakade på toddyn. Man tog ett par tre skedar och tyckte att det "vart" förfärligt gott. Vartefter nivån sjönk i glasen fylldes de med konjak. Det blev då "inte så varmt me bra starkt". Den

varma drycken "tog på" så att det blev sorl i stugan.

Toddysupen

Efter toddyn serverades toddysupen (glögg) och så blev det mat; smörgåsbord med någon kötträtt samt en efterrätt, som kunde bestå av kokta katrinplommon med vispgrädde. Måltiden tog ganska lång tid och gubbarna tog många snapsar därtill. Efter maten så givetvis matsupen.

Efter någon timme kom så åter kaffe med dopp (vetebröd eller skorpor), ett par kaffeknorrar samt kaffesupen.

Före hemfärden bjöd värden på färdsupar så länge gästerna ville ha "och lite till", ty bjudningen ansågs misslyckad, om någon av gubbarna kunde gå ordentligt.

Det enda starka som gummorna smakade var de två-tre skedarna toddy. Man kan ana att det var befogat att åtminstone mor i huset var nykter och kunde se till att hemfärden skedde åt rätt håll.

ARNE BLOMBERG

Dymlingens läsare önskas en god och glad jul, gärna något torrare än ovanstående!

ROLAND JOHANSSON

Ett sörmländsk levnadsöde för hundra år sedan

I byn Eklången, Ärla församling i Eskilstuna kommun, har några bybor under tre år grävt i byns historia.

De har samlat in massor av dokument, foton, föremål, arkivmaterial, tidningsurklipp och andra handlingar som berättar om byns historia - om människor och deras arbete, fastigheter, skolor, företag och organisationer, soldattorp och om järnvägen.

Bland handlingarna fanns ett handskrivet häfte som skrivits av diversearbetaren Karl Alfred Karlsson född 1886 och död 1965 och som levde större delen av sitt liv i Eklången.

Det är hans memoarer. Här följer några utdrag.

Statarungar

Karl-Alfred berättar att hans föräldrar blev statare vid Eklångens gård.

"Vi fick leka med herrgårdsbarnen vilket hade sina både onda och goda sidor, ibland fick vi nog veta på vilken rangskala vi stod - En dag kom en av herr-sönerna (litet yngre än jag) han hade fått hand om en "svanhalspiska",

Foto av Karl Alfred Karlsson. Fotograf okänd.

som han gick och klottrade med, så slog han till mig och skrek, här ska du få sillklippare! Då blev jag arg och slet piskan ifrån honom, då kom hans far (som sett oss) han tog piskan ifrån mig med dessa ord akta dig för att slå mina barn! Och därmed fick jag en klatts av piskan som en blå rand visade var slaget tagit"

Karl-Alfred började i Kvarntorps skola 1893. Hela skoltiden var sex år, småskolan två och folkskolan (storskolan) fyra år. Karl-Alfred hade en halv mil till skolan.

"Fick gå hemifrån kl. 6.30 på morgnarna för att hinna fram till kl. 8 då skolan började. På sommaren slutade vi skolan kl. 15.30 på vintertiden kl. 15, så på hösten och vintern var det mörkt innan vi kom hem."

"Vår lärarinna hette Josefine Ek, en mycket nitisk och förständig kvinna.

Vi barn hade mycket stor respekt för henne, och tyckte nog hon var alltför strängd, ja till o. m. elak. Jag hade nog lite tungt för att lära och fatta saker och ting. I synnerhet innanläsning (modersmålet) Kommer särskilt ihåg, jag skulle säga bordet står på golvet! Det blev borde står på golvet det är fel sade hon! Säg lika som jag, vilket jag gjorde flera gånger efter varan, såja nu går det bra, men jag kunde inte förstå skillnaden men ljusnade till sist men det tog sin tid.

En arbetskarl på tretton år

Karl-Alfred var tretton och brodern Henning elva år gamla då de fick följa med fadern att arbeta i skogen.

"Vi började i oktober och varade till den 1sta april - Högg ved hela tiden, gallrade ut skogen i gårdens beteshagar, Då höggs 3 alnars-fam som det då hette vi högg 1,5 fam pr dag, en fam för far en halv för oss räknat. Betalningen var då 1:50 per fam, tillsammans = 2:25. För att uppmuntra oss fick vi 5 öre var pr dag vilket vi lade i våra sparbössor."

Det Karl-Alfred kallar "fam" ska naturligtvis vara famn.

"Då jag fyllt 17 år fick jag börja vid herrgården göra dagsverken för torpet. Min far hade övertagit Åstugan ett torp under gården, och arändet för nämnda var dagsverksarände med 3 dagar i veckan, men skulle enligt kontraktgå alla dagar. De tre

Det här fotot är taget vid Kvarntorps skola kring sekelskiftet, och det är inte omöjligt att Karl-Alfred finns med på fotot. Tyvärr har vi inte ett enda namn på barnen.)

Memoarerna finns i Eklångens arkiv i Ärla Stenkvista hem- bygdsförening

överdagarn fick man betalt för i natura, en kappe råg (5 kg), eller pengar 50 öre, det fick man välja, således 1:50 i veckan.”

Så blev det vinter och skogsarbete igen.

”Vi hade då akård hugga en 3 alnars fam pr. dag. -- Jag fick hugga min 3 alnars fam lika som de andra, och skall jag skryta, var jag många gånger färdig med min fam före de andra vilket väckte både undran och avundsjuka. Detta blev min far förarjad på, så han sade till (patron) vår arbetsgivare, nu vill jag hava fullt dagsverke för min son all den stund han får arbeta lika som de andra och det blev bevilljat. Jag var hemma och hjälpte far å mor med dagsverksarendet tills jag fylde 21 år. Men de sista 2 åren blev det lite mer betalt för överdagarna 1,50 på vintern och 2 kr. på sommaren rågkappen var då borttagen. Jag fick då dessa pengar som lön = 2,65 för detta fick jag själv hålla mig med kläder å skor strumpor o underkläder, blev ändå några kronor över för privat bruk, hade ej så stora fodringar på den tiden.”

Olyckan är framme

1914 drabbades han och familjen av en svår olycka. Hans hustru Erika Sofia Andersson f 16 dec 1885 hade haft en dotter, Elin Sofia, med i äktenskapet.

Våren 1924 dog Erika Sofias mor. Karl-Alfred berättar i sina memoarer:

”Samma dag hon begravdes blev min hustru sinnesjuk. -- Då märkte jag att det var något fel, då min hustru tog mig hårt i armen och sade, såg du! hörde du! När vi sedan åkte hem från kyrkan sade hon till mig, jag varnar dig, se ej tillbaka! Dagen därpå sökte vi läkaren på Eskilstuna lasarätt som behandlade henne då hon opererades för gallsten, och han förklarade det

Foto: Karl Alfred Karlsson o barnen Edit f 1917, Carl-Erik f 1920, Sigrid f 1912

kan vara ett släktarv och i samband med den chock hon fick då vår äldsta dotter blev förolyckad och sedan hennes mors död samt en sak till – hon var begåvad med ett sjätte sinne allt detta var orsaker till nämnda sjukdom. Jag och en broder till henne fick förklara hennes och hennes släkts historia vilket protokollfördes. Sedan fick hon vårdas hemma åtta dagar innan allt var klart, så fick hon komma till upptagningsanstalten i Nyköping där hon sedan dog i dubbelsidig lunginflammation den 11-10 1924.”

Hustrun Erika Sofia hade i äktenskapet med Karl-Alfred fött ytterligare två barn, Edit Sofia den 7 maj 1917 och Karl Johan Erik född 28 juni 1920.

**7-årig flicka dödad
av lågel.**

Nära Eklången i går.

Då snälltåget n:r 145 från Stockholm vilket passerar Eklångens station kl. 1,45 e. m., i går hunnit c:a 1 km. nära stationen, inträffade en beklaglig olyckshändelse med dödlig utgång.

En 7-årig flicka, Elin Karlsson, dotter till arbetaren Karl Alfred Karlsson i Skogshyddan, skulle i sällskap med modern passera banan då tåget passerade. Flickan hade hunnit över men sprang i sitt oförstånd åter över banan för att komma tillbaka på samma sida som modern. Hon greps då av det framilande lokomotivet, kastades omkull och överkördes. Döden följde ögonblickligen.

Att moderns förtvivlan inför den olyckliga händelsen var gränslös, faller av sig självt.

Karl-Alfred Karlsson flyttade till Ärla där han var kyrkovaktmästare till 1947. Han ligger begravd på Ärla kyrkogård.

MARIO MATTEONI
FRILANSJOURNALIST

Bilden ovan till vänster är av Hustrun Erika Sofia Andersson.

Ovan till höger är en tidningsartikel i Folket 1914 som berättar om olyckan som beröövade familjen en dotter.

Vem bryr sig?

Jag fick glädjen att medverka på riksstämman i Falun i år och vill gärna föra vidare en del av det som kom upp på det seminarium jag hade valt. "Vem bryr sig?" - att påverka stadens landskap. Om former och verktyg för påverkan kring fysisk planering i staden. Mycket av det som diskuterades rörde Plan- och bygglagen, översiktsplaner och landskapskonventionen, många olika exempel presenterades.

Nedan följer gruppens gemensamma utkast eller synpunkter om hur man kan påverka samhällsplaneringen på olika sätt.

Hur vi kan påverka samhällsplaneringen

Våra utgångspunkter är att vi

- Vill känna oss delaktiga, värdefulla och respekterade
- Vill vara en i planeringssammanhang given aktör, som i samverkan jobbar för hållbarhet
- Står för en helhetssyn på landskapets värden med stöd av Europeiska Landskapskonventionen och
- Behöver tid, resurser, erfarenhet, kunskap och kanaler för att påverka

I vår vardagliga verksamhet behöver vi

- Visa upp för andra, hur vi vill ha det, vårt engagemang och betydelsen av det och vår verksamhet (sociala värden)
- Ta vara på lokal kunskap, visa de lokala värdena, de lokala berättelserna och deras betydelse - för oss själva och andra (miljövärden)
- Ha bevakning på vilken förändring som är på gång och ha en bra löpande dialog med företag, myndigheter och media

- Skapa arbetsgrupper eller kommittéer för utvärdering och påverkan - antingen inom en förening eller som samverkan inom en krets av hembygdsföreningar, i syfte att fokusera och effektivisera påverkan och
- Lära av andra och bygga strategiska relationer med andra hembygdsföreningar och andra rörelser - för större genomslag, mer resurser och högre kompetens

Inför känd förändring, ligger vi steget före genom att

- Bevaka och fråga efter vad som sker, begära information och bidra med planeringsunderlag (våra kunskaper, arkiv och litteratur)
- Vara med så tidigt i förändringsprocessen som möjligt, med bra taktik, hög kunskap och bra argument
- Vara med på planeringsmyndigheternas listor över remissinstanser och
- Skapa och utnyttja taktiska allianser med andra föreningar och andra rörelser eller aktionsgrupper som är kopplade till den enskilda förändringen

I förändringsprocesser, får större genomslag då vi

- Kliver in i processerna (även då vi inte är remissinstans i) och följer dem
- Prata med exploatörer och myndigheter
- Tar rätt strider, gör rätt kompromisser och utnyttjar allianserna, påverka lösningsorienterat utifrån helhetssynen på landskapsvärdena
- Visar dom lokala värdena och deras betydelse (kultur-, miljö- och socialvärdena)
- Visar vikten av gediget hantverk och rätt material när det gäller byggnader och anläggningar
- Visar alternativa hållbara lösningar och ge råd utifrån det lokala perspektivet och

- Tar hjälp av massmedia och utnyttjar olika kanaler
- Svara på remisser och vid behov överklagar

Det var ett otroligt intressant seminarium, många starka ord som *samarbete* och *samverkan* nämndes. Jag tycker dessa frågor är intressanta och viktiga för hur hembygdsvärlden möter framtiden. Hör gärna av dig till, inger.b.gustafsson@hotmail.se

INGER GUSTAFSSON

Hembygdsförbundets styrelse på möte 2014, diskuterar hur vi kan påverka regionalt och lokalt. Foto GD

Höhässjning på gården Furukulla

Ser man tillbaka cirka 60 år i tiden var det den metod, som användes för att få vinterfoder till kor och hästar och även till får och getter. Det finaste höet skulle hästarna ha. För att få fram bra kvalitet gällde det att torkningen fungerade. För varje gård med djur gällde det att ha ett lager hö för vintern. Därför var hässjor det man såg överallt efter vägarna. Korta hässjor eller långa hässjor, stånghässjor eller hässjor med ståltråd mellan varven.

I dag ses hässjor som ett kuriosum, sedan skulltorkar och framför allt ensilaget, blivit det vanliga. Men utan historien kan vi inte rätt förstå utvecklingen. Att förstå, vilket hårt arbete varje djurägare gjorde för att försörja djuren med mat, ger perspektiv till dagens djuruppfödning.

Därför har Barva-Ärle LRF-avdelning under ett antal år, inbjudit intresserade att prova på, att hässa hö. Även så i år. En klar minoritet av de som kom var sådana som i sitt yrkesliv gjort detta. Det var både unga och gamla som kom och speciellt många barnfamiljer. Även Johan kom med sin ardennerhäst, som drog släpräfsan. Så började hässjorna att växa upp. Många tog chansen att få känna på ett utdött arbetssätt. Gemenskapen blir stor när man hjälps åt. Men jag tror inte att vi kan sätta oss in i vilket "slaveri-arbete" det var att få upp höet på hässjorna när

man såg hur regnmolnen närmade sig. När det var torrt skulle det lastas på vagnar och köras hem för att läggas upp på skullen.

Men det är ett fantastiskt sätt, att få lära känna historien, att själv få vara med.

TEXT OCH BILD: KJELL IVARSSON OCH RUNE JOHANSSON

Höstmötet 2015

Den 21 november
Åsa folkhögskola, Sköldinge

Deltagaravgiften är 200 kronor för medverkan på höstmötet. Avgiften kommer att faktureras föreningen.

Anmälan senast den 3 november, uppge då ev kostönskemål.

Välkomna!

- 9.00 Vi börjar traditionsenligt med kaffe och smörgås
- 9.30 Förbundsordförande Pehr Bengtsson hälsar välkomna.
Linda Eklund presenterar Sörmlandsbygden 2016.
- 10.00 Mötesförhandlingar med budget och verksamhetsplan för 2016
Utdelning av hedersutmärkelse
- 11.40 Hembygdens år 2016
Jubileumsgruppen i Sörmland berättar om planer och tipsar om idéer inför ett verksamhetsår med extra intensitet
- 12.30 Bertil Petterson från Sveagruppen
- 13.00 Lunch

Tre föreningars erfarenheter

Facebook

Vad kan vi ha det till?

Facebook, Twitter, Instagram och allt vad de nu heter, de nya sociala plattformarna. Vi har bett tre föreningar berätta hur de använder Facebook och om det är värt besväret.

En titt runt i länet visar att det är ganska många hembygdsföreningar som liksom Årdala valt att skapa en sida på Facebook. Här är tre exempel, hör gärna av er till redaktionen med era erfarenheter av sociala media för föreningar.

Åkers hembygdsförening har en Facebook-grupp

Ylva Binder berättar: Hembygdsföreningen var i många ögon sedd som historisk och enbart för äldre som värnar om bygden. I Åkers styckebruks hembygdsförening ville vi öppna möjligheten att kommunicera, dela med oss och ge åsikter – även för de människor som inte var medlemmar och till en generation som var yngre och mer van med internet och sociala media. Det är viktigt att engagera en yngre generation för att kunna bedriva en långtidsvision och driva orten framåt.

Vi har från början sett mycket positiva reaktioner och kunna kommunicera mindre formellt – och mer spontant – om våra aktiviteter, lägga ut bilder – få fler att engagera sig och veta om våra events som vi driver.

Vi får också mycket delningar med andra sociala media plattformar och når fler – och framförallt med stor generationsspridning – med fler läsare än de människor som är medlemmar.

Roligt när människor spontant lägger in lite gamla bilder och frågar om historik – eller när nyinflyttade lägger upp något som de frågar om / vill veta ngt om - och andra kan sedan kommentera / ge information.

Sociala media känns mindre främmande, man vågar ta kontakt och tillåter andra som annars inte skulle engagera sig att bli involverade. Ett enkelt, effektivt och framförallt billigt sätt att utöka vår kommunikation, bygga vår förening och bjuda in fler att lära känna vad vi gör som förening – men allra bäst engagera sig i vår fina bruksort. Vi är mycket positiva.

Årdala hembygdsförening har startat en Facebook-sida

Lena Montgomery berättar: Vi använder vår Facebook-sida som en kanal att nå ut till våra intressenter för att få dem att känna till vad vi gör och planerar och vad vi har gjort. Vi försöker även nå bygdens människor med information när vi

har arbetsdagar och/eller behöver hjälp. Vi får en del "likes", men ingen/få som reagerar och faktiskt kommer och gör något och det är väl den erfarenheten många föreningar har.

Visst, vi får bra hjälp - utanför styrelsen - till Midsommar och Loppis, men det är samma människor som "alltid" varit där och hjälpt till (stor eloge till dem), men det är inte de som är ute på Facebook...

Men, trägen kanske vinner så småningom, så vi fortsätter att lägga ut bilder och text!

Det är roligt med den entusiasm och alla möjligheter som finns där ute. Vi är lite dåliga på att vara med på aktiviteter utanför vår egen förening, men jag känner personligen att jag lägger så mycket tid på att sköta det runt vår egen hembygdsgård, så det är omöjligt att hinna engagera sig även "utanför". Men, läsa kan jag göra och bli inspirerad, så det kommer jag att fortsätta med.

Det behövs fler aktiva pensionärer i hembygdsföreningarna som kanske inte har fullt upp i vardag och helgdag, fast å andra sidan verkar alla ha det numera.

Du vet att du är hembygdsentusiast om... En busig variant på de lokala grupperna som finns för nästan varje ort idag.

Mariefreds profil till vänster och SHFs sida till höger. Skillnaden är inte jättestor i utseendet. Det är funktionerna som skiljer dem åt.

Mariefreds hembygdsförening har startat en profil på Facebook

Annica Westling berättar: Vår sida skall spegla den verksamhet som bedrivs i föreningen, både på daglig basis och annonsera om våra aktiviteter, detta för att vi själva tycker att vi har något viktigt att förmedla. Det är också ett tillfälle att rekrytera nya medlemmar.

Vi ser FB som ett komplement till vår hemsida. Vi trodde att FB främst skulle nå en något yngre publik men så är inte fallet. FB når alla åldrar.

Vår profil är offentlig, dvs öppen för alla, alla kan se och söka den, kontakta oss och ställa vänförfrågan. Som FB redaktör håller jag så gott som daglig kontroll på sidan, jag är också mån om att uppdatera sidan på veckobasis, gärna med bilder.

När vi får nya "vänner" så får man ju automatisk följa deras flöden, dessa tackar jag alltid nej till men det måste man manuellt. Vi vill att vår sida skall spegla hembygdsföreningens verksamhet, så det inte blir en sida för lite av varje.

Om vi får vänförfrågningar vilket vi får tämligen ofta, vilket är kul, så kollar jag alltid av att det är en seriös förfrågan. Vill med detta försöka undvika personer som lägger in reklam mm på vår sida.

Eldsjä-larnas och arbetsmyrornas utmärkelse

Hembygdsrörelsen är en som präglas av eldsjälar och hårt arbetande ideella krafter. De flesta hembygdsföreningarna är duktiga att själva uppmärksamma sina aktiva på olika sätt.

I ett par år har nu hembygdsförbundets styrelse inom sig diskuterat hedersutmärkelsen och dess roll i hembygdsrörelsen. På det senaste styrelsemötet fastställdes nya bestämmelser. Redan inför nomineringarna. I våras flaggades det för nya prioriteringar, och dessa är nu alltså formulerade.

Hedersplakett kan tilldelas Enskild medlem i hembygdsförening ansluten till Södermanlands Hembygdsförbund. Annan som gjort värdefulla insatser för hembygdsrörelsen.

Förslag till kandidater lämnas av:

Enskild medlem av hembygdsförening.

Medlemsförening i förbundet.

Styrelsen för Södermanlands hembygdsförbund.

Kandidat skall gjort betydande insatser för hembygdsrörelsen på länsplanet och/eller på kommun-/krets-nivå. Betydande insatser på föreningsnivå är meriterande.

Vi ser att det i första hand är den lokala föreningens roll att uppmärksamma sina hårt arbetande medlemmar. Tidigare har hembygdsförbundets utmärkelse använts för att uppmärksamma dessa värdefulla insatser, nu vill dock förbundet förtydliga vikten av arbete som görs på krets- och länsnivå, som tidigare glömts bort. Hembygdsförbundet kommer i framtiden att lägga mycket stor vikt på detta.

Tidigare var till exempel ett av kraven för att få hedersplaketten att man fått en hedersnål av sin egen förening. Det kravet är inte längre aktuellt.

2013 utdelades den sista hedersplaketten av Södermanlands hembygdsförbund. Sedan 2014 utgörs hedersutmärkelsen av ett konstverk istället.

Foto
Göran
Dahlberg

Hedersutmärkelser har under de senaste året gjorts av:

2015 Ebba von Wachenfeldt (Glas)
2014 Nicke Helldorf (Trä)
2013 Gun Haglund (Keramik)

Bettna krönikan 2013

Årgång 25, 43 sidor
Bettna hembygdsförening
Per-Ivan Andersson, tfn 0155-960 81
www.bettna-hembygd.se
Bettnas första affär (handelsbod),
Livet vid Eckersta efter normmännen,
Min barndoms somrar på Yngersdal,
Min "Finska Syster", Släskjuts anno
1955, Minnesbilder från Märlings
Spång, Mälsundet, Ombyggnation
i Bettna skola, Minnen från gamla
ålderdomshemmet, med mera.

Årsskrift 2015

Björkviks hembygdsförening, 30 sidor
Inger Bergqvist, tfn 0155-747 17
www.hembygd.se/bjorkvik
En lyckad samfällighet, Yngareflot-
tisterna och ångbåten Munter under
1930- och 40-talen, Björkviks Idrotts-
förening 90 år, Björkviks Idrottsfören-
ings första tid, Barndomsminnen från
Hultstugan, Falls såg och dess utveck-
ling, Värtal på Vallaberget, med mera.

Berättelser från Bälingebygden, 60 år 1954-2014

Årsskrift 2015 Nr 21
Bälinge hembygdsförening, 54 sidor
Stig Lundmark, tfn 0708-13 33 32
www.hembygd.se/balinge-hembygd.se
Till minne av Egon Eriksson 1930-
2014, Till minne av Bo Sivert Eriks-
son, Bälinge hembygdsförening 60
år 2014, Jubileum vid Torpet 2014.
Teater vid Tegelkällan, Båtsmans-
hållet, En gotländska på villovägar,
Nynäs- "Sörmlänningarnas slott" i 30
år, Djurlivet i Bälinge, In memoriam
Rune Steneskog, Bälinge skola 1955-
56, med mera.

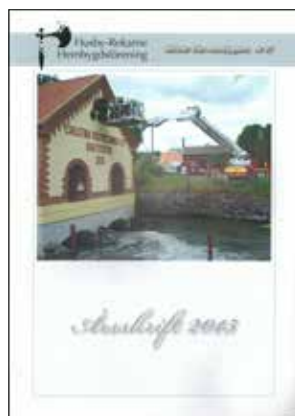
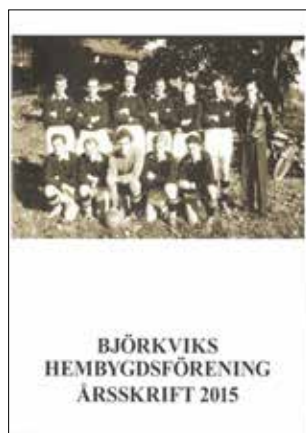
Frustunabygden

Årgång 15, 2014
Frustuna hembygdsförening, 56 sidor
www.hembygd.se/frustuna
Sten Eriksson, tfn 0158-103 04
Huset på höjden Axelsberg, Fem
personer i föreningen har fått heders-
utmärkelse från Hembygdsförbundet,
Färgtillverkning, Bilder som berättar,
Gnesta 1700, 1999-2005, Gnesta Skyt-
tegille-kommunens äldsta förening,
Karamellan på Gottfridsberg, med
mera.

Gåsinge-Dillnäs Krönika 2013/2014

Gåsinge Dillnäs hembygdsförening
52 sidor
Stig Dillström, tfn 0158-320 47
www.hembygd.se/gasinge-dillnas
Från handmjölkning till robotdrift,
16

ÅRSSKRIFTER

En gammal karta, Magister Hjalmar
Berg (1882-1973) i Hallsta skola, Albert
i Alsjön- miljövårdare för 100 år sen,
Att återskapa en Sörmlandsträdgård,
Sara Stina Schultz- ett medicinskt
mysterium, Sive Karlsson- till minne,
med mera.

Skrifter från hembygden

Nr 27 Årsskrift 2015
Husby-Rekarne hembygdsförening
38 sidor
Ingrid Åstrand, tfn 016-920 52
www.hembygd.se/husby-rekarne
Är det något man är osäker på, eller
inte vet, så är standardfrasen Fråga
Nisse, Skolorna i Husby-Rekarne
(IV), Rynningsbergs säteri del III, "En
fiskehistoria" om fiskets historia i Hyn-
devadsån, Fiskehemmanet Framnäs,
Lundby Säteri- byn vid lunden, med
mera.

Hällbybrunns Krönika 2014

Hällbybrunns hembygdsförening
43 sidor
Harriet Wahlberg, tfn 016-35 27 26
www.hembygd.se/hallbybrunn
Till minne av Ingrid Lundberg,
Händelser i Hällbybrunn Folketa och
Gustavsborg under 2014, Hembyg-
dens dag, Sågen i Hällby 3 genera-
tioner Persson, Hembygdsföreningen
besökte Hagby Säteri den 20 februari
2014, med mera.

Att färdas

Årsskrift 2014
Högsjö kulturmiljöförening, 32 sidor
Lennart Strömberg, tfn 070-679 52 73
www.hembygd.se/hogsjo
Cykel, Skridskor, Skidor, Barnvagn,
Skrinda, Motorcykel, Bil, Båt, Spark,
Hästen, Tåg, Släde/Kälke, Buss,
Gående, Flyg, Lastbil, Traktor, med
mera.

Årsskrift 2015

Julita hembygdsförening, 82 sidor
Leif Thegle, tfn 070-551 57 27
www.hembygd.se/julita
Ingvar Krantz från Västra Sandvik,
Tomas Tranströmer- nobelpristagare
med rötter i Julita, Arne Karlsson Lilla
Daviken, Alla Blomgrar från Fogelsta
blev inte smeder, Gun och Arne Ny-
kvist, trädgårdsmästare vid Solberga,
Apotek och läkarhus i Åsköping, Ås
ägarhistoria, När Västra Skogen fyll-
des av fria bönder (del 2), Spanskan
drabbar Julita, med mera.

Ungräven 2015

Ungdomsbilaga till Julita hembygdsförenings årsskrift, 16 sidor
 Årskurs 2-3 har besökt och forskat kring en stenåldersgrotta i Daviken, Årskurs 4 har forskat kring Julitabor förr i tiden, Tankar och dikter från oss i femman och sexan, med mera.

Årsskrift 2015

Katrineholm-Stora Malms hembygdsförening, 50 sidor
 Föreningsexp, tfn 0150-521 96
www.ksmhembygd.se
 Flykten, Första världskrigets utbrott i augusti 1914. Sett ur ett lokalt perspektiv, Mästersmeden Anders Gäfvert Forssjö Bruk, Gustaf Wetter- folkuppfostrare och folkmusiker, Kvabben, Gårdnamnet Gribäcken, Sjönamnet Jälken i Stora Malm, med mera.

Årsskrift 2015

Mellösa hembygdsförening, 61 sidor
 Hans Andersson, tfn 070-782 18 02
www.hembygd.se/mellosa-hembygdsforening
 Några data i Mellösa skolas historia, Sättertorp, Eketorp, Påvelskällan m.fl., Minnen från Wicanders Harpsund, Minnen från Rosenborg, Julfesten en gammal tradition, Edströmsvallen och Hälleforsnäs Idrottsförening, Mellösa-bron en nyhet 1952, med mera.

S:t Olof

Torshälla hembygdsförening S:t Olofs Gilles medlemsblad, 16 sidor
 Iha Frykman, tfn 070-340 23 24
www.sanktolofsgille.se

Nr 2 2015, Årgång 25

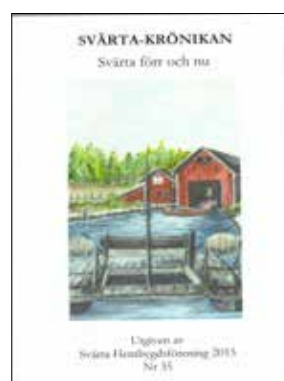
En lekstuga som ingen annan, Före detta jordbruk på Torshälla stads östra område, Gertrud Blomqvist, Torshälla jubileumsdräkt, Nybygget på Holmenområdet, Tunnbrödsbakning i vår bagarstuga, med mera.

Nr 3 2015, Årgång 25

En vacker segelbåt på väg ut till Mälaren, Fritidsaktiviteter i Torshälla på 1930-40-talen, Fotoutställningen "Bilder som berättar", Gamla ångbåtar, med mera.

Årsskrift 2014

Stallarholmens hembygdsförening 23 sidor
 Margareta Borg, tfn 0708-54 86 18
www.hembygd.se/stallarholmen
 Årskrönika 2014, Gästgivaregården Sundby, Smederna på Herresta, Båtbyggare Dahlqvist på Hästholmen, Strandbete och strandfiske, med mera.

ÅRSSKRIFTER**Svärta förr och nu**

Svärta-krönikan 2015, Nr 35, 62 sidor.
 Svärta hembygdsförening
 Kerstin Jonasson, tfn 070-718 53 84
www.hembygd.se/svarta
 Året som gått 2014, Fågelåret i Horn, Stinsen på Svärtagårds station, Svärta gård- kontobok från 1837, Fiske i Svärta, Pigan Lisa- ett tragiskt kvinnoöde, The K&M Karlsson Story, mm.

Tunabergsbygden

Årsskrift 2015. Årgång 65
 Tunabergs hembygdsförening, 40 sidor
 Birgitta Nordström, tfn 0155-508 68
www.hembygd.se/tunaberg
 Den första vallonien Willem Gilliusson, En pigg pensionär- hembygdsföreningen 65-årsjubilerar, Sångtexter från segelfartygens tid, Industrijärnvägen vid Näfveqvarns bruk, med mera.

Bruksanvisningen

Medlemsblad Nr 25 april 2015,
 Åkers hembygdsförening, 8 sidor
 Ylva Binder, tfn 0159-345 06
www.akershembygd.se
 De fick föreningens hedersnål, Brev från en medlem, Ögonblick i Åker, Ny säsong på museet, med mera.

Torpgrunden

Tidskrift för Öja-Västermo hembygdsförening. 20 sidor
 Christina Andersson, tfn 016-641 27
www.hembygd.se/oja-vastermo

Nr 2 2015

"Sunna-Nisse"- en stark profil, Vi har träffat två systrar- födda Larsson!, Våren är här..., Skolor i Öja-Västermo, med mera.

Nr 3 2015

När dagiset kom till byn, Grillafton i gökens tid- en kall och blöt vårkväll.. medan sommarens resa blev en efterlängtat dag i solsken!, med mera.

Vårt Östra Vingåker 2015

Årsbok 2015, 54 sidor
 Östra Vingåkers hembygdsförening
 Cecilia Indebetou-Lennartsson, tfn 0150-202 52
www.hembygd.se/ostra-vingaker
 Vi minns, Förfallen soldatstuga upprinnelsen till vår 30-åriga hembygdsförening, Svenskt mästerskap till Östra Vingåker, En greve som levde farligt, Kloka gubben i Vadstorp Eric Aronsson "Vingåkersdoktorn", Göran Vougt, Så levde Göte Axelsson sitt liv i Toltp, Kalasen vid Mickelsmäss, med mera.

Ny redaktionsgrupp för

Hembygdsforskning och registrering i Bygdeband

Flitens lampa lyser när Mats Hedblom förevigar redaktionsgruppen vid en av träffarna.

Bilden av Bladverkets spelning är från Kulturveckan på Fogdön. Håkan Becker har tagit bilden.

På Bygdebands startsida flaggades för bildandet av redaktionsgrupper som skulle träffas och byta idéer kring vilket innehåll man ska fokusera på och hur man kan hitta material.

Nio föreningar väster om Nyköping med 10-15 deltagare har startat en sådan grupp. Vid de två första träffarna var vi i Vrena hembygdsförenings lokal med Teddy Munkejö som engagerad värd. Tanken är att höstens möten skall alternera mellan föreningarna.

Vi tycker att detta är en bra och enkel form av studiecirkel utan onödig administration. Gruppen har tillsammans stor kunskap av hembygdsarbete och vi har mycket att lära av varandra.

Ta gärna efter och starta fler grupper i Sörmland.

Vårt upplägg är enligt nedan:

En dator med projektor och internetuppkoppling
Genomgång av verktygen i Bygdeband med diskussion om vad som skall läggas in i Bygdeband och hur vi presenterar vårt material.

Bildhantering

Upphovsrätts- och personuppgiftslagen

Historiska kartor

Fornsök

Kyrkböckerna på nätet

Torpinventering

MATS HEDBLOM

Bergshammars hembygdsförening

Fadder för Bygdeband i Södermanland.

Fördelar med det nya STIM-avtalet

Flera föreningar har reagerat på det nya STIM-avtalet, som innebär att man nu måste betala STIM-avgiften själv för mindre entréfria musikanläggningar. Tydligt har inte alla varit medvetna om att SHF betalat den avgiften ända sedan 1997 när avtalet inleddes.

När STIM sade upp avtalet hade SHF som målsättning att kunna fortsätta betala för små anläggningar, men det visade sig snart att det skulle bli alldeles för kostsamt, bl.a. för att

det blir mer administrativt betygande för STIM att hantera ett sådant avtal. SHF gick därför med på en lösning där vi betalar avgifterna för nationella högtider. Det nya avtalet täcker fler anläggningar och föreningar än det tidigare. SHF betalar också mer än dubbelt så mycket – drygt 100 000 kronor per år.

Det är viktigt att framhålla att det är en låg avgift för entréfria anläggningar – föreningen får betala 3,95 per åhörare plus 6 procent

moms. Kom också ihåg att man vid blandade arrangemang där det förekommer musik – till exempel marknadsdagar – endast ska redovisa en uppskattning av hur många som lyssnar aktivt som åhörare, inte samtliga besökare.

JAN NORDWALL

Läs mer om avtalet på <http://stim.se/kunder/samhalle-och-foreningsliv/riksorganisationer/sveriges-hembygdssforbund>

På mitt sätt sett

Hemresa

"Nu styr vi kosan ner mot kusten genom en sådan dal som det finns många av längs sörmalandskusten. Dalen har långsamt rest sig ur havet genom landhöjningen och blivit bördig åkermark. I den byggnad vi nyss passerade på höger hand började jag för resten min akademiska karriär..."

Så skulle det kunna låta om jag guidade en bussresa genom hembygden. Detta kan bli verklighet nästa år sedan några hembygdsföreningar tagit fasta på hembygdsförbundets uppmaning att föreslå endagsresor att erbjuda bussreserearrangörer inför nästa år som det berättas om i denna skrift.

Det där med akademisk karriär kan behöva förklaras. Nämda byggnad var den småskola jag började i men karriären blev varken särskilt lång, akademisk eller framgångsrik. Med småskola menades att vi var små när vi började där. Efter fortsättningen i folkskolan var det väl meningen att man skulle bli som folk. Är inte säker på att detta lyckades så framgångsrikt men det är väl en akademisk fråga.

Hemma bäst?

För många år sedan turistade jag i trakterna kring norska Trollstigen och Geiranger. Beundrande höga berg och djupa fjordar kom jag i samtal med några besökare från USA. Så småningom kom vi att prata om varifrån vi kom. När jag berättade att min hemort var belägen tio mil söder om Stockholm blev kommentaren "Varför åker du hit när ni

har så vacker natur där hemma?"

Det gav tankeställaren att naturligtvis är man hemmablind. Nästa tanke gällde vad vi hemmavid skulle kunna erbjuda som kan väcka intresse och locka till besök. Visst har vi här vacker natur och många besöksmål men det kan behövas mera för att ge upplevelser att komma ihåg.

På våra hembygdsgrårdar finns mycket att visa. Bland alla hyvlar, skätknivar och knäpphärvar kan finnas någon raritet med en spännande bakgrund (proveniens, nog så viktig) att berätta. Framgångsrikt kan också vara att visa upp någon pryl från samlingarna, fråga besökarna gissa vad den heter och används till. Kan sedan någon av besökarna visa hur man använder föremålet blir denne säkerligen stolt medan man själv och andra kan få lära sig något nytt. Flera föreningar har också någon specialitet att visa upp, såsom Svärta med sin repslagning. Där kan besökarna engageras och hjälpa till att göra ett eget rep. Att återuppleva någon ungdomsupplevelse väcker olika minnen. I det potatisland man som ung blev satt att rensa såg man bara ogräs, nu skulle man även se nyttan av potatis. Roligare vore förstås att än en gång få åka i hölass.

Skröner och legender

I många bygder finns legender och skröner (kan nedteknarna av sådana kallas legendarer resp skrönikörer?). Dessa berättelser sprids tydligen vida omkring. Vid en rundresa i Småland berättades om en elak fru på en stor herrgård. Hon sades ha

kallats Pintorpa-frun eftersom hon pinade sina underlydande. Vi från Sörmland hävdar att den "riktiga" frun fått namnet från storgodset Pinntorp som Eriksberg kallades förr. Hon hette Beata von Yxkull och ligger begravd i Bälunge kyrka eftersom hon bodde vid Nynäs sista tiden. Frågan är om hon verkligen pinade folk men det ger en extra krydda till berättelsen.

Slott och herresäten brukar kunna härbergera spöken. Oftast är det kvinnor som går igen, möjligen en sak för JämO, numera DO, att ta upp. Vem har inte hört talas om "Vita frun", men sällan om någon vit herre. Förbryllande är även att i många legender förekommer vita oxar. Ett par sådana sägs exempelvis vara orsaken till att kyrkan i Tystberga ligger så ocentralt i socknen.

I många hembygdsföreningars arkiv finns utdrag ur domstolsböcker. Där kan man hitta domar att återge bakgrunden till och berätta om när man passerar platsen för händelsen. Sådana berättelser kan få dagens artiklar i kvällspressen att förblekna.

Alternativa resor

De förslag till resor som några föreningar presenterar bör även kunna utnyttjas av andra. Och vad kan ni själva erbjuda som engagerar, t ex genom prova-på? Det kan även vara kortare resor i privata bilar med uppehåll för information och besök, förslagsvis kompletterat med fika och hembakat. Eller har ni exempel på något ni själva skulle vilja besöka? Här gäller att tänka till, fråga runt och kanske upprätta en besöksbank.

God tur!

GÖRAN DAHLBERG

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen på baksidan

Avsändare:

Returadress: Södermanlands hembygdsförbund
Ö Trädgårdsgatan 2, 611 34 Nyköping

Sörmlandsbygden 2016

Vad berättar Karins garderob?

Här sitter familjen Wohlin, med mamma Karin i mitten, samlad utanför sommarhuset i Trosa i slutet av 1940-talet. En av artiklarna i Sörmlandsbygden 2016 handlar om vad Karins garderob berättar. I Sörmlands museums föremålsarkiv finns kläder, skor, hattar, accessoarer, kvitton och foton som alla har tillhört Karin. Dessa berättar om en modeintresserad kvinna som noggrant höll reda på de klädbeställningar hon gjorde. Flera av Karins plagg beställde hon hos Fredrika Bremerförbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning. Det är om dessa kläder artikeln handlar.

*Till höger, Karin med familj.
Bild med plantering:
Bildens visar plantering
av konvaljer för tillväxt
på friland i Julita.
Konvaljerna skördades
som treåriga så kallade
"grodor" och kunde
då drivas i blom under
vintern. Fotograf och år
okänt. Katrineholms kom-
munarkiv.*

Sörmlandsbygden 2016 släpps den 1 december.

Kontakta Södermanlands hembygdsförbund
så har ni julklappen ordnad redan nu.

kansli@hembygd.d.se
0155 28 43 00

Medlemmar ur Eklångens SSU-klubb 1936. Eklångens bygdearkiv.

Köp boken för endast 150:- om du är medlem i en hembygdsförening

Andra artiklar berättar om trädgårdsmästare, konstnärer, skjutsbönder och om en fartygstelegrafist med uppdrag under brinnande krig. Det handlar också om hur det är att vara hemlös, både förr och år 2015. Hela förteckningen av artiklar hittar du på sidan 4.

